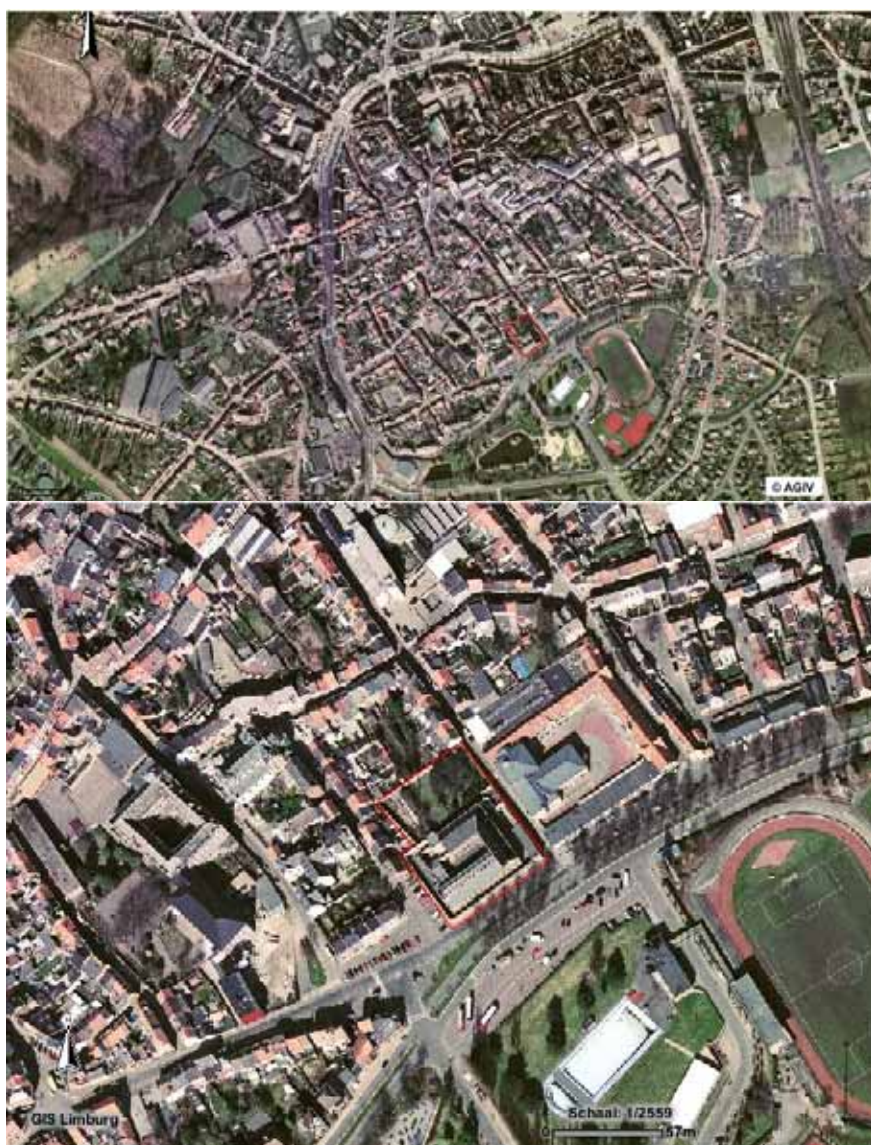

Een nieuwe TOEKOMST voor de gevangenis van TONGEREN

Aanvraag tot bescherming van de gevangenis van Tongeren.

Adres: Wijngaardstraat 65 3700 Tongeren

Op 1 januari 1844 "opende" de Tongerse gevangenis haar deuren. Het werd de eerste cellulaire gevangenis die in het kersverse België gebouwd werd. Bedoeling was om gedetineerden één per één in een cel tot bezinning te laten komen. Met de tijd stroomden steeds meer gedetineerden toe. Eerst was men verplicht om twee mensen per cel op te sluiten, later zelfs drie.

Een onhoudbare situatie. Het arresthuis van Tongeren werd gesloten in april 2005. 70 gedetineerden werden toen overgebracht naar de nieuwe gevangenis van Hasselt. In datzelfde jaar werd de gevangenis als decor gebruikt voor de opname van de film *Hel van Tanger*.

Een jaar later opende de gevangenis opnieuw. Dit maal als museum. In afwachting dat het vernieuwde Gallo-Romeinse Museum zal klaar zijn, wordt de gevangenis opengehouden als museum. Met groot succes. Twee jaar later waren er reeds meer dan 200.000 bezoekers gepasseerd. Een bezoek dat telkens een diepe indruk achterliet. Een bezoek dat mensen liet nadenken over goed en kwaad, over zin en onzin van bestraffing.

Een veel gestelde vraag: "Wat zal er gebeuren met dit karaktervolle gebouw na de afwerking van het Gallo-Romeinse Museum." Het antwoord is erg onduidelijk en een beetje onrustwekkend. De gevangenis van Tongeren is geen beschermd monument. In principe is afbraak mogelijk. Afbraak om plaats te maken voor karakterloze appartementen? Maar wie wil dat nu? Het gebouw past perfect in het uniek historische weefsel van deze oudste stad van België. Mits goede wil en creativiteit zijn beslist nieuwe bestemmingen voor dit interessante gebouw te bedenken.

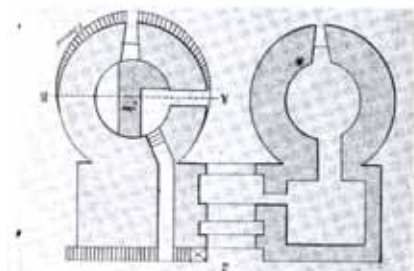
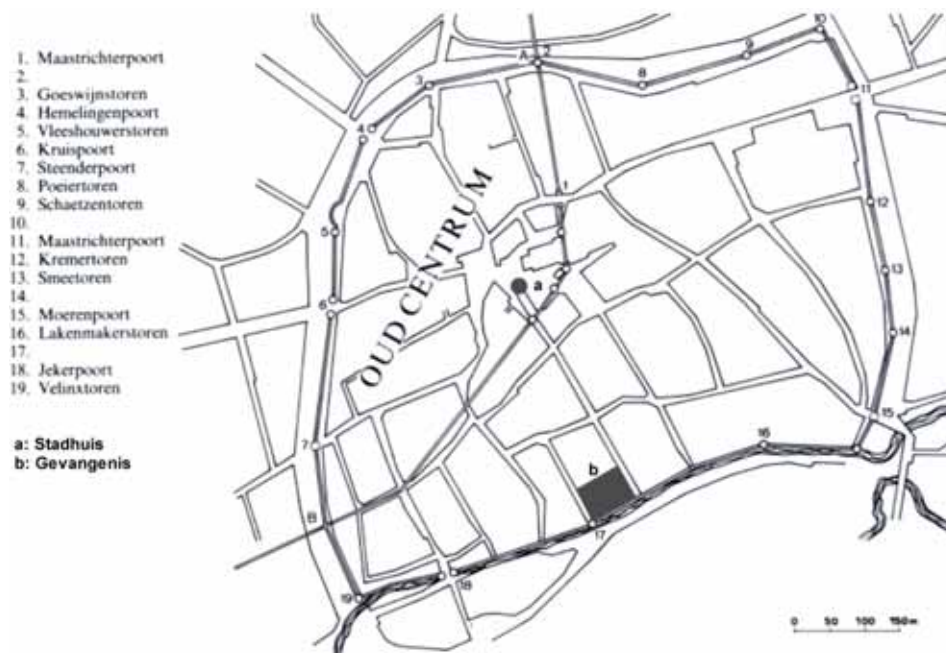
Waarom beschermen?

1. Het is de oudste cellulaire gevangenis van België, in functie van 1844 tot 2005. De rijke historiek van het gebouw is een versterking van het verhaal dat Tongeren als oudste stad van België de bezoeker kan vertellen.
2. Het gebouw, vooral de cellenblok en wandelkoer, intrigeert de bezoeker door zijn merkwaardige vormtaal.
3. Het gebouw werd als, gevangenis-museum, tussen april 2006 en april 2008 bezocht door meer dan 220.000 bezoekers.
4. De gevangenis van Tongeren is een geliefd decor voor TV- en filmopnames: *Hel van Tanger*, *Familie...* Jaarlijks zijn er meer dan 30 aanvragen voor opnames.
5. De gevangenis is een bijzonder decor voor filmvertoningen, muziek- en theateropvoeringen.
6. 1000 bezorgde mensen ondertekenen petitielijsten om de aanvraag in te dienen tot bescherming van de gevangenis van Tongeren.

Historiek van de gevangenis van Tongeren

15de – 17de eeuw

Reeds in de 15de eeuw was er te Tongeren een stadgevangenis aan de “Cruyspoort”. Het betrof de toren, links van de eigenlijke Kruispoort, die tot in de 18de eeuw als gevangenis fungeerde. Sinds het begin van de 16de eeuw werden de gevangenen ook ondergebracht bij de stadsbode. Dit was zeker het geval tot aan de grote stadsbrand in 1677. In 1683 was er voor het eerst sprake van een stadhuis en in 1684 van de “Sacktoren” als gevangenis.

Ab. 14. Plan van de Kruispoort uit de XIIIe eeuw, herontworpen in 1871 (Bos SAT), Zie bl. 54

Ab. 15. Reconstructie van de Kruispoort door Ely Bernad, in 1871 (Bos SAT), Zie bl. 54

Sint-Truiderstraat: de Kruispoort, een 18de-eeuwse herbouw, werd afgebroken in 1873. Foto circa 1872.

1737:

Toen het nieuwe stadhuis gebouwd werd tussen 1737 en 1750 werden de benedenverdieping en eerste verdieping als gevangenis gebruikt. Deze toestand heeft vermoedelijk tot het einde van het Ancien Régime geduurd.

Stadhuis Tongeren

1798:

Op 18 juli 1798 eiste het stadsbestuur het voormalige Minderbroederklooster op om er de gendarmerie in te vestigen. Er verblijven in dat jaar vijf gendarmen. Het Minderbroederklooster situeerde zich tussen de Minderbroederstraat, de Wijngaardstraat, de stadswal en de Sint-Lutgardisstraat. De stichting dateert van 1626. De kerk werd gewijd in 1639. Meubels, beddengoed en huisraad werden door het stadsbestuur aangekocht en ze liet tevens herstellingen uitvoeren aan het gebouw.

Minderbroederklooster, afgebeeld op het schilderij dat gemaakt werd naar aanleiding van de grote brand in Tongeren in het jaar 1677.

Op deze plek zou later de gevangenis van Tongeren komen.

1810:

Afbraak van de kerk van het voormalig Minderbroederklooster.

1815:

Pas na de versmelting van België en Nederland werd een brigade van de Hollandse marechaussee te Tongeren ingekwartierd, meer bepaald in het voormalige klooster van de Minderbroeders.

1820:

Ook de gevangenis werd in het voormalige klooster van de Minderbroeders ondergebracht.

1830:

Belgische gendarmen werden ingekwartierd in het door de Hollanders verlaten pand.

1831:

Bij het besluit van de Voorlopige Regering van 24 februari werd de rechtbank van eerste aanleg van Maastricht overgeheveld naar Tongeren en werd Tongeren de facto de hoofdplaats van een nieuw gerechtelijk arrondissement. De gevangenis werd ondergebracht in het voormalig klooster van de minderbroeders. Met een gemiddeld aantal gevangenen per dag van 29 personen behoorde de gevangenis van Tongeren tot één van de kleinste arresthuizen van ons land.

1838:

Gezien het aantal gevangenen toenam werd de stadsarchitect in 1838 belast met het ontwerp voor een nieuwe Rijkswachtkazerne.

1841:

Op aandringen van de gouverneur van Limburg kreeg de stadsarchitect in 1841 de opdracht het oude gebouw (klooster) met kazerne en gevangenis te herstellen en een nieuwe Rijkswachtkazerne te bouwen.

1842:

Het voorstel was klaar op 11 mei 1842. Er zou een nieuwe vleugel tegen het voormalige klooster gebouwd worden, zodat gevangenis en Rijkswachtkazerne bij mekaar bleven. Het stadsbestuur stelde vast dat zij deze werken niet kon betalen en bovendien bleek het kazernereren van de rijkswacht een provinciale taak te zijn. Op 27 december 1842 stelde de provinciaal architect quasi hetzelfde plan voor als de stadsarchitect. Omdat ook de provincie de kosten niet kon dragen stelde ze voor dat de stad bouwheer van het project zou zijn en dat de provincie een jaarlijkse huurprijs van 1500 frank zou betalen.

1841- 43:

De Tongerse gevangenis werd gedeeltelijk verbouwd tot de eerste Belgische celgevangenis. Dit gebeurde onder impuls van Antoine Edouard Ducpétiaux, die sinds 1830 in het pas onafhankelijke België aangesteld werd als eerste inspecteur-generaal van de strafinrichtingen en de weldadigheidsinstellingen. Reeds in 1838 hoopte Ducpétiaux te starten met de bouw van een eerste cellulaire gevangenis te Luik. Dit zou een primeur geweest zijn voor het Europese vasteland, maar het project ging niet door bij gebrek aan staatssteun. Hiermee kreeg Tongeren de eer om als eerste een cellulaire gevangenis in België te bouwen.

1844: De Tongerse celgevangenis werd op 1 januari in gebruik genomen. Iedere cel werd voorzien van een ijzeren bed, een matras, een hoofdkussen, twee wollen dekens en twee paar lakens. In de cel kon de temperatuur tot 13°C dalen.

De bouw van nieuwe gelijkaardige gevangenissen volgde in snel tempo:

1844	Tongeren
1850	Brussel (vrouwengevangenis) en Marche
1851	Luik en Brugge
1853	Dinant en Verviers
1854	Charleroi
1856	Kortrijk
1857	Antwerpen
1859	Hasselt
1860	Leuven
1862	Gent
1863	Dendermonde
1867	Mons
1870	Aarlen
1871	Doornik
1872	Hoei
1873	Mechelen
1874	Neufchateau
1875	Veurne, Ieper en Namen
1885	Sint-Gillis
1895	Verviers
1903	Nijvel
1908	Turnhout
1910	Vorst
1919	Oudenaarde

1845:

De stad schenkt aan de provincie de oude gebouwen van het Minderbroederklooster en een stukje straat waarop de Rijkswachtkazerne kon gebouwd worden, ten westen van de eerder in gebruik genomen gevangenis.

1847: Bouw van een gendarmerie ten westen van de gevangenis.

1851: Plaatsing van een verwarmingsketel in de gevangenis voor mannen.

1858:

Ontsnappingspoging van Pierre Henrez op 9 november. Hij beklom de poort van de hangar, waar hij zoals gewoonlijk heen was gegaan om hout te sprokkelen. Nadat hij de muur was overgeraakt, is hij gesprongen op het plein van de aanpalende rijkswacht, waar hij werd opgemerkt en terug gevangen werd genomen.

1861:

Personeelsbezetting: één directeur, een aalmoezenier, een geneesheer, een commis aux écritures, een surnummerair, twee wachters tweede klas en een toezichthoudster.

Elke cel had een vaste kraan met stromend water.

Elke cel had een humac, een strobed, een hoofdkussen, een bedovertrek.

Gevangenen die minder dan 3 maanden zitten mochten eigen kleding dragen, de rest was verplicht het uniform te dragen. Washuis, het wassen gebeurde door de vrouwelijke gevangenen. Verwarming: 5 kachels, twee stookketels en drie fornuizen verwarmen de vertrekken.

1861: Zelfmoordpoging van Jean Bex op 23 maart door ophanging aan zijn bretellen en zijn cravate. Hij kon het isolement in de gevangenis niet langer dragen. Hij wordt nadien geplaatst bij een andere gevangene.

1861: Als vergoeding van de gevangenen die belast waren met de huishoudelijke taken, verven... ontvingen ze 12 centimes per dag. De helft hiervan was voorbehouden voor de "caisse de sortie" de andere helft werd door de directeur verdeeld voor algemene noden.

1875: De oude muur rond de gevangenis werd afgebroken.
De nieuwe muur is 21 m lang, 3,1 m hoog en 37 cm dik.

1900: Vernieuwing van de ontvangstkamers voor de gevangenen.

1901: Twee vensters in de kamer van de bewakers werden vergroot.

1902:

De provincie Limburg droeg de kazerne over aan de Belgische staat.
Aanpassing van de ontvangstkamers voor de vrouwelijke gevangenen. Er kwamen bakstenen muren tussen de bezoekers in plaats van de oude rolluiken.

1904:

Brand. Op 2 juli 1904 ontstond er brand boven de keuken van de gevangenis en ging het hele dak van die vleugel in vlammen op. Alleen de kantoren, de woning van de directeur van de vrouwenafdeling bleven overeind. Eind 1904 was het gebouw nog niet hersteld. Een groot deel van het 19de eeuwse archief ging hierbij verloren.

1905:

Een deel van de muren en gevels van de administratieve gebouwen moest worden afgebroken en herbouwd. Dit geldt ook voor schoorstenen en de binnenplaats.

1906:

Heraanleg van de waterleidingen. De twee binnenplaatsen werden overspannen met ijzers.
Droogleggen van de kelders. De gewelven en muren van de kelder werden gecementeerd. Gele keramische tegels op de vloer. De kelders kregen een hoogte van 1,9 m en in de ruimte van de verwarmingsketel 2,4 m.

1907:

Verbouwing van het washuis (2,6 x 4 m) en droogkamer. Het nieuwe washuis meet 7 x 3,2 m.
Plaatsen van elektrisch alarm.
Afdak kwam een boven de stortplaats.
Er werd een stortplaats gebouwd in het kwartier van de vrouwen.
De houten trap werd vervangen door een ijzeren spiltrap omwille van veiligheidsredenen en brand.

1909: Een deel van de tuin van de directeur wordt omgevormd tot moestuin.

1910:

De Rijkswachtkazerne voldeed niet meer aan de behoeften. Er werd tussen 1911 en 1913 een nieuwe kazerne gebouwd langs de Maastrichtersteenweg.

1913: Ontsnappingspoging van gevangene. De muren zijn te laag en gemakkelijk te beklimmen.

1942: Levering van blauwe verf voor de verduistering van de vensters.

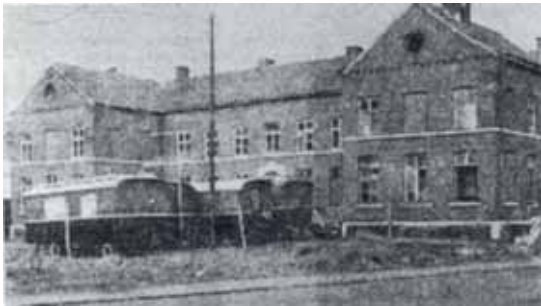
1946: De hulpgevangenis voor vrouwen te Hasselt werd afgeschaft. Ze werden van dan af ondergebracht in Tongeren.

1947:

Het bestuur vroeg aan het ministerie van justitie extra werk voor de gevangenen: sorteren van tabak, plakken van papieren zakken, vouwen van doosjes...)

1953: Taken die de gevangenen kregen: breiwerk voor kinderwelzijn, knutselhoutwerk, naaiwerk voor het personeel. Volgende jaren: vervaardigen van schoenhakken, verven, kuisen van ajuinen, plakken van zakken.

1960: De Oude Rijkswachtkazerne, onmiddellijk ten westen van de gevangenis, werd afgebroken. In de plaats werd er een huizenrij en een parkeerplaats gebouwd.

2004:

Op zondag 27 juni Niek Bergmans (°1975) ontsnapte uit de gevangenis van Tongeren, via de wandelkoer tijdens de voormiddagwandeling.

2005: Op 2 april sloot de gevangenis. 70 gevangenen werden overgebracht naar Hasselt.

Opnames voor de film Hel van Tanger.

2006: Op 1 april opende de gevangenis als museum

Op 2 juli 2006 trad Guy Swinnen (Scabs) op in de gevangenis in het kader van Artuatuca.

2006:

Op 14 oktober werd **de 100.000ste bezoeker** gevierd.

2007:

1 juli: ARTUATUCA Stadsmuzikanten met een succesvol optreden in de Tongerse gevangenis van het ensemble Bert Van Laethem en Frederik Caelen in de gevangentuin en van Yevgueni in de grote wandelkoer.

Op 13 november 2007 werd **de 200.000ste bezoeker** geteld in het gevangenis-museum.

2008:

Januari: Gedurende de hele maand januari lopen er filmopnames in de gevangenis voor de VTM-serie Familie.

Het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren wijdt zijn editoriaal aan de gevangenis van Tongeren. Zij ondersteunen de aanvraag tot bescherming van de gevangenis van Tongeren.

22- 25 februari: Voorbereiding en verfilming van een spectaculaire ontsnapping uit de gevangenis van Tongeren door VTM voor de serie Familie.

28 februari: Jef Vermassen houdt een voor een goed gevuld cultureel centrum van Tongeren een lezing over zijn boek "Moordenaars en hun motieven". Hij houdt bij zijn inleiding een opgemerkt pleidooi voor de bescherming van de Tongerse gevangenis. De oudste van het land, die met zijn cellulaire invulling model stond voor tal van later gebouwde gevangenissen. Na de lezing ondertekent hij de petitie ter ondersteuning van de aanvraag tot bescherming van deze Tongerse gevangenis.

April: Er werden ruim 1000 handtekeningen verzameld ter ondersteuning van de aanvraag tot bescherming van de gevangenis van Tongeren.

Beknopte geschiedenis van de gevangenis van Tongeren

Ontstaan van de cellulaire gevangenis

Met de komst van de Verlichting zijn er ook op het vlak van "bestrafing" enkele aanpassingen gekomen. Italiaans rechtsfilosoof Beccaria, beïnvloed door Mohtesquieu en Rousseau, rekende af met het principe "oog om oog, tand om tand". Wraak mocht volgens Beccaria niet langer de leidraad zijn voor bestrafing. Rechters moesten oordelen welke schade het delict de samenleving had toegebracht. Hoe groter de schade, des te strenger de straf. Deze invalshoek van straftoemeting en strafuitvoering van de tweede helft van de 18 e eeuw, richtte de bestrafingpraktijk in de loop van de 19^e eeuw ten gronde: de gevangenis werd de instelling voor bestrafing.

Op het einde van de 18de en vooral het begin van de 19de eeuw wordt aan het uitzicht van de gevangenis als gebouw voor bestrafing en aan de regels die het leven in de instelling beheersen definitief vorm gegeven. Jeremy Bentham stimuleerde met zijn "Panopticon-project" de discussie over een functionele vormgeving aan een gebouw dat moest dienen voor toezicht, bewaking en disciplineren van zijn bewoners en dit met de garantie van de laagst mogelijke kostprijs (vooral aan personeel) voor de staat. De panopticongevangenis bood het voordeel van een maximaal overzichtelijke opsluiting van een grote groep gedetineerden in individuele cellen. Het toezicht kon vanuit een centraal punt door één persoon gebeuren."

Eerste cellulaire gevangenis van België

In november 1830 werd Antoine Edouard Ducpétiaux in het pas onafhankelijke België aangesteld als eerste inspecteur-generaal van de strafinrichtingen en de weldadigheidsinstellingen. Uit het Ancien Régime had België een grote variëteit van opsluitingplaatsen geërfd, die financieel en organisatorisch onder toezicht stonden van gemeenten en steden en/of uiteenlopende overheden en instanties: burgerlijke, militaire, adellijke en religieuze. Uitzonderingen waren de tuchthuizen van Gent en Vilvoorde, die op het einde van de 18de eeuw waren opgericht door respectievelijk de Staten van Vlaanderen en van Brabant en die toen werden beschouwd als het prototype van de moderne gevangenis.

Jeremy Bentham was een utilitaristisch denker van de 18de eeuw.

De gevangenen werden er opgesloten volgens geslacht, leeftijd en gepleegd delict, 's Nachts werden ze onderworpen aan een afzonderingsregime. Het dagprogramma bestond uit gezamenlijke arbeid, die hen moest voorbereiden op hun maatschappelijke re-integratie. Maar tijdens het Frans en Hollands bewind, in ruim vijftig jaar, verkommerden deze gevangnissen tot overbevolkte oorden waar allerhande categorieën van gevangenen door elkaar werden opgesloten.

Antoine Edouard Ducpétiaux

(Brussel 29 juni 1804 - Brussel 21 juli 1868).

Belgisch journalist en hervormer van het Belgische gevangenisstelsel. Hij haalde een diploma in de rechten maar hield zich meer bezig met het schrijven van sociaal bewogen pamfletten voor de *Courrier des Pays-Bas* in Brussel. Zijn campagne voor 2 uitgewezen Franse journalisten bracht hem in conflict met de autoriteiten en hij belandde een jaar in de gevangenis. Hij leerde er een harde les die hij tot een goed einde bracht na zijn vrijlating in 1830. Wegens zijn anti-Nederlandse gevoelens tijdens de Belgische Revolutie kreeg hij de post van Algemene Inspecteur van de gevangenis. Hij had reeds een dik boek geschreven tegen de doodstraf in 1827 en kon zijn radicale ideeën nu eindelijk verwezenlijken. Hij verbeterde de omstandigheden voor de vrouwelijke gevangenen, introduceerde speciale programma's voor jeugdige delinquenten en verplaatste de oudere gevangenen uit de overbevolkte barakken naar individuele cellen. Toen 'zijn' nieuwe Leuvense gevangenis in 1860 opende, werd die door de internationale humanitaire gemeenschap geprezen als triomf van menselijke vernieuwing. Als full-time filantropist bereikte Ducpétiaux gelijkaardige resultaten voor zieken, wezen en mentaal gehandicapten. Hij ijverde voor de werkende klasse, riep op tot de oprichting van vakbonden naar het Britse voorbeeld en hij ijverde voor de 'ongehoorde' post van een 'minister van arbeidszaken'. Op 57-jarige leeftijd maakte hij een pelgrimstocht naar Rome (zijn vrouw was naar Moskou vertrokken om te gaan dansen in een circus). Bij zijn terugkeer in Brussel startte hij *La Revue Générale* in 1856. De *Revue* bestaat nog steeds. Hij heeft een straat in Brussel nl. de *Avenue Ducpétiaux*. Op 26 augustus 1830 hielp hij de Belgische driekleur ontwerpen samen met Lucien Jottrand.

Avenue Ducpétiaux in Sint-Gillis
Brussel (www.viamichelin.com)

Wikipedia

Op het ogenblik dat Ducpétiaux als inspecteur-generaal aantrad, waren er minstens 182 gevangenis en opsluitingplaatsen voorhanden. De langgestraften werden vastgehouden in Gent, Vilvoorde, Antwerpen en Aalst. Daarnaast waren er negen provinciale strafinrichtingen voor voorlopig gehechten en veroordeelden tot een straf van minder dan zes maanden; twintig arrondissementele arresthuizen voor kortgestraften en 149 kleine arresthuizen.

Tot de weldadigheidsinstellingen behoorden ook zeven bedelaarsgestichten die onder het toezicht stonden van de provinciegouverneurs en die een erfenis waren uit de Franse periode. Er bestonden ook nog weldadigheidskolonies die gedurende het Hollands bewind als privaat initiatief tot stand kwamen en die bestemd waren voor zwervers, bedelaars en behoeftigen.

Aan de basis van Ducpétiaux zijn penitentiaire filosofie lag de opvatting dat er een causaal verband bestond tussen criminaliteit, immoraliteit en ongodsdienstigheid. Het was de taak van de gevangenis als bestraffinginstelling om de gevangene te helpen zich moreel te herpakken en op die basis zich terug in de samenleving te integreren. Deze doelstelling kon volgens Ducpétiaux het best worden gerealiseerd door een maximaal doorgedreven

cellulaire afzondering van de gestrafte. Zo werd hij of zij volledig afgesneden van de moreel schadelijke invloeden van zijn medegevangenen. Tegenover deze afzondering plaatste hij als positief element de religieus geïnspireerde invulling van het gevangenisleven: de cellulaire afzondering moest worden afgestemd op penitentie en berouw. Bovendien moest deze penitentiare gedachte en actie gezien worden in een breed kader van armoedebestrijding, verhoging van de hygiëne en inspanningen op het gebied van onderwijs.

Reeds in 1838 hoopte Ducpétiaux te starten met de bouw van een eerste cellulaire gevangenis te Luik. Dit zou een primeur geweest zijn voor het Europese vasteland, maar het project ging niet door bij gebrek aan staatssteun. De eerste cellulaire gevangenis werd in Tongeren gebouwd en werd op 1 januari 1844 in gebruik genomen. De bouw van nieuwe gelijkaardige gevangenissen volgde in een snel tempo.

Architectonisch was de hele infrastructuur specifiek ontworpen voor de eenzame opsluiting en was het uitzicht sterk beïnvloed door de initiatieven in de Verenigde Staten, Engeland en Duitsland. Alle gevangenissen vertonen in grote lijnen dezelfde architectuur:

- ✓ stervormig aangebouwde vleugels met lange gangen, met cellen aan weerszijden, de ene rij boven de andere
- ✓ een centrale observatiepost van waaruit de gangen overzien kunnen worden
- ✓ hoge buitenmuren en inwendige hekken die de afzondering van de verschillende afdelingen toelaten en de veiligheid bevorderen
- ✓ de individuele cellen zijn uitgerust met solide deuren en zijn voorzien van kleine valluiken voor de bediening van het eten; in elke deur is er een klein
- ✓ doorkijkvenstertje (spion of judasoog) waarlangs de personeelsleden de gevangenen op ieder moment konden observeren
- ✓ kleine open binnenkoeren of binnen plaatsen die uitgeven op de cellen
- ✓ een kapel met houten schutels tussen de zitplaatsen van de banken en een in de hoogte opgesteld altaar dat zichtbaar was voor alle gevangenen

Het gevangenisregime was gebaseerd op de Amerikaanse Cherry-Hill gevangenis (1827):

- strikte afzondering met de mogelijkheid om op de cel te arbeiden
- individuele wandelingen in open lucht op een binnenplaats
- periodiek bezoek, in afzonderlijke hokjes en achter glas, van familieleden
- beperkte mogelijkheid tot (gecensureerde) briefwisseling .
godsdienstige oefeningen en onderwijs
in geval van vreemd bezoek moesten de gevangenen zich naar de muur keren
wanneer ze zich binnen de gevangenis verplaatsen moesten ze een gevangenenkap ("cagoule"), voorzien van gaten voor de ogen en de mond, over het hoofd trekken
- elke gevangene droeg een penitentiair uniform met een duidelijk identificatienummer en als hij werd aangesproken was het met dit nummer

De dagorde van 24 uur bestond uit:

- 8 uur slapen
- 45 minuten toilet en onderhoud
- 2 uren voor maaltijden, lectuur en rust
- 11 uren en 15 minuten celarbeid | uur onderwijs
- 1 uur individuele wandeling in de zogenaamde leeuwenhokjes'

De cel vormde dus 23 uur op 24 uur de leefruimte voor de gevangene. Het betrof een ruimte van 4 meter op 2.5 meter. Het venster, van het 'stal' type, was voorzien van matte glazen, versterkt door staven en het bevond zich tegen het plafond. De cel had standaard meubilair: een tafel/bed combinatie, een stoel, een klerenhaak, een gamel, een beker en tinnen lepel, kuis- en toiletgerief, een kruisbeeld voor katholieken en een WC pot. In de cel was het 13 à 14° C.

Ducpétiaux vond de cellulaire opsluiting evenwel niet voor iedereen geschikt en vond dat de

afzonderingsstraf gecompenseerd kon worden door een systeem van strafvermindering. Zenuwlijders, ziekelijke personen, ouderlingen, maar ook landbouwers en personen die gewoon waren zwaar werk te verrichten werden niet vatbaar geacht voor morele heropvoeding in een afzonderingsregime. Ducpétiaux wou die categorieën onderbrengen in een verbetering- en heropvoedingtehuizen, waar ze na een inleidende periode van volledige afzondering zouden terechtkomen in een gemeenschapregime overdag met afzondering 's nachts.

De gevangenis te Tongeren

Stadsgevangenis

Reeds in de 15de eeuw was er te Tongeren een stadgevangenis aan de “Cruyspooort”. Het betrof de toren, links van de eigenlijke Kruispoort, die tot in de 18de eeuw als gevangenis fungeerde. Sinds het begin van de 16de eeuw werden de gevangenen ook ondergebracht bij de stadsbode. Dit was zeker het geval tot aan de grote stadsbrand in 1677. In 1683 was er voor het eerst sprake van een stadhuis en in 1684 van de “Sacktoeren” als gevangenis. Toen het nieuwe stadhuis gebouwd werd tussen 1737 en 1750 werden de benedenverdieping en eerste verdieping als gevangenis gebruikt. Deze toestand heeft vermoedelijk tot het einde van het Ancien Régime geduurd.

Ordehandhaving, gendarmerie, kazerne en gevangenis.

In 1793 richtte de Luikse prins-bisschop de Méan in het prinsbisdom Luik een “corps de maréchaussée” op. Het was samengesteld uit één provoost-generaal, vijf officieren en 200 bereden manschappen. De maréchaussée moest in het hele gebied patrouilleren. Ze werden per brigade over de steden en dorpen verspreid om te waken over de veiligheid van de bewoners, om landloperij te beteugelen en verdachte vreemdelingen, dieven en misdadigers aan te houden. De gemeentebesturen moesten hiervoor een gebouw als kazerne beschikbaar stellen. Of er in Tongeren een brigade gekazerneerd was is niet bekend. In 1795 ontving het Tongerse stadsbestuur een omzendbrief die aankondigde dat er een “nationale gendarmerie” zou worden opgericht. Generaal Wirion werd met de organisatie belast. Hij stuurde op 14 april 1796 kapitein Langlet naar Tongeren om zich een gebouw te laten aanwijzen dat als kazerne in aanmerking kwam. De keuze van Langlet viel op het kanunnikenhuis in de Maastrichterstraat van baron d’Everlange de Witry, die de prins-bisschop in zijn vlucht naar Duitsland gevolgd was. De Witry keerde echter onverwacht terug en betrok opnieuw zijn woning.

Op 18 juli 1798 eiste het stadsbestuur het voormalige Minderbroedersklooster op om er de gendarmerie in te vestigen. Dit klooster situeerde zich tussen de Minderbroedersstraat, de Wijngaardstraat, de stadswal en de Sint-Lutgardisstraat. Meubels, beddengoed en huisraad werden door het stadsbestuur aangekocht en ze liet tevens herstellingen uitvoeren aan het gebouw.

De Franse gendarmen hebben einde 1813 Tongeren verlaten. Pas na de versmelting van België en Nederland in 1815 werd een brigade van de Hollandse marechaussee te Tongeren, in het voormalige klooster van de Minderbroeders, ingekwartierd. Vanaf 1820 werd ook de gevangenis in hetzelfde gebouw ondergebracht.

Bij regeringsbesluit van 24.02.1831 werd de rechtbank van eerste aanleg overgeheveld van Maastricht naar Tongeren en werd Tongeren de facto de hoofdplaats van een nieuw gerechtelijk arrondissement³³. Gezien het aantal gevangenen toenam werd de stadsarchitect in 1838 gelast met het ontwerp voor een

nieuwe Rijkswachtkazerne. Op aandringen van de gouverneur van Limburg kreeg de stadsarchitect in 1841 de opdracht het oude gebouw (klooster) met kazerne en gevangenis te herstellen en een nieuwe Rijkswachtkazerne te bouwen. Het voorstel was klaar op 11 mei 1842. Er zou in 1945 een nieuwe vleugel tegen het voormalige klooster gebouwd worden, zodat gevangenis en rijkswachtkazerne bij mekaar bleven.

Oude Tongerse gendarmerie, net voor de afbraak in 1960.

Deze bevond zich ten westen van de gevangenis.

Het stadsbestuur stelde vast dat zij deze werken niet kon betalen en bovendien bleek het kazernerren van de rijkswacht een provinciale taak te zijn. Op 27 december 1842 stelde de provinciaal architect quasi hetzelfde plan voor als de stadsarchitect. Omdat ook de provincie de kosten niet kon dragen stelde ze voor dat de stad bouwheer van het project zou zijn en dat de provincie een jaarlijkse huurprijs van 1500 frank zou betalen. In 1845 schonk de stad aan de provincie de oude gebouwen van het Minderbroedersklooster en een stukje straat waarop de rijkswachtkazerne kon gebouwd worden.

In 1902 droeg de provincie Limburg de kazerne over aan de Belgische staat. In 1839 werd officieel bekrachtigd dat de Rechtbank van Eerste Aanleg en van het Assisenhof te Limburg in Tongeren zou zetelen. Tussen 1841 en 1843 werd een nieuwe gevangenis gebouwd op de plaats waar de voormalige kerk van de Minderbroeders had gestaan, achter het oude gebouw (voormalig klooster). Vanaf 1 januari 1844 werd de gevangenis effectief in gebruik genomen. Iedere cel werd voorzien van een ijzeren bed, een matras, een hoofdkussen, twee wollen dekens en twee paar lakens. Op 2 juli 1904 ontstond er brand boven de keuken van de gevangenis en ging het hele dak van die vleugel in vlammen op. Alleen de kantoren, de woning van de directeur van de vrouwenafdeling bleven overeind. Eind 1904 was het gebouw nog niet hersteld.

Evolutie van de gevangenis van Tongeren in de 20ste eeuw

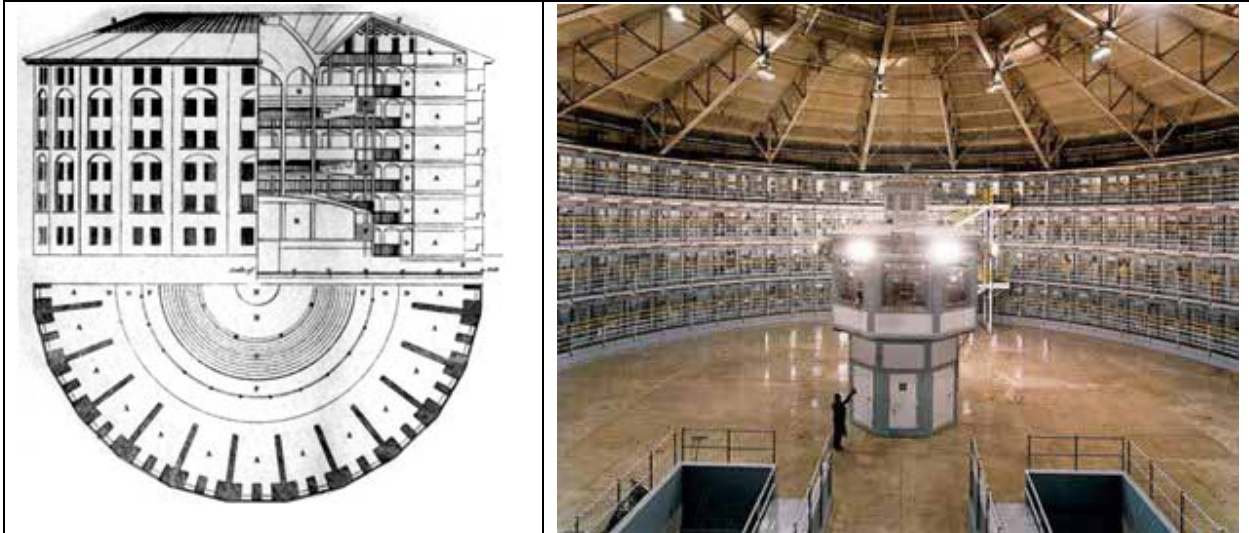
In de loop der jaren is er een versoepeling gekomen van de dagorde. Men kreeg de kans om twee keer per dag buiten te komen en daarnaast ook nog arbeid te verrichten buiten de cel. Men kreeg de mogelijkheid tot het huren om instrumenten, spelletjes, televisie, et cetera.

Verder kon men, naast de gebruikelijke gevangenismaaltijden, ook een beroep doen op een speciale dienst van de gevangenis om zich extra voedingswaren of luxeproducten aan te zich schaffen. Men kreeg enkele keren per dag 'beltijd' en men kon zelfs één keer per week via de Bond voor Grote en Jonge gezinnen zijn kinderen ontvangen in een recreatieruimte onder toezicht. De laatste jaren beschikte de gevangenis zelfs over een 'fitnessruimte', deze bestond weliswaar slechts uit een loopband en een hometrainer.

In de 'Onthaalbrochure Gevangenis Tongeren' vindt men de dagindeling zoals die de laatste jaren in de gevangenis was.

De belangrijkste verandering die in de gevangenis heeft plaatsgevonden is het verdwijnen van de vrouwenafdeling. Medio jaren '80 heeft men de vrouwenafdeling verwijderd uit de Tongerse gevangenis.

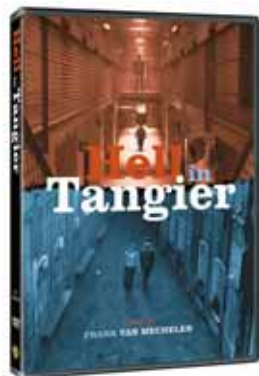
Deze informatie kan men meer uitgebreid terug vinden in 'Historiek van misdaad en straf van Caroline Vandegheuchte. Vandegheuchte heeft in opdracht van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum het nodige opzoekingswerk gedaan over de geschiedenis van de gevangenis naar aanleiding van de tentoonstelling in de gevangenis van Tongeren.

Afbeelding: 'panopticon' Jeremy Bentham

Jeremy Bentham stimuleerde met zijn "Panopticon-project" de discussie over een functionele vormgeving aan een gebouw dat moest dienen voor toezicht bewaking en disciplineren van zijn bewoners en dit met de garantie van de laagst mogelijke kostprijs, vooral aan personeel, voor de staat. De panopticongevangenis bood het voordeel van een maximaal overzichtelijke opsluiting van een grote groep gedetineerden in individuele cellen. Het toezicht kon vanuit een centraal punt door één persoon gebeuren.

2006

DE HEL VAN TANGER

Een film van Frank VAN MECHELEN

Skyline Entertainment, producent van de speelfilm "**De Indringer**" en van de TV-reeksen "Aspe" en "Stille Waters", brengt het team dat van "De Indringer" zo'n succes maakte opnieuw samen voor de productie van een nieuwe langspeelfilm : "**DE HEL VAN TANGER**".

Hoewel "De Hel van Tanger" een fictief verhaal is, is de film toch deels gebaseerd op waar gebeurde feiten.

In 1996 wordt Pierre Stukken, een Antwerps buschauffeur, in Marokko onschuldig veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf voor vermeende drugsmokkel. Pierre leert al snel dat in de gevangenis wetten en regels alleen maar op papier bestaan. In de meest erbarmelijke omstandigheden probeert hij te overleven.

Met dit 'faits divers' als uitgangspunt, schreef scenarist **Paul Piedfort**, bekend van ondermeer de reeks "Aspe", een beklijvend verhaal over het leven van enkele Belgische gevangenen in een Marokkaanse cel.

Een verfilming kon dan ook niet uitblijven en met de steun van VTM, het Vlaams Audiovisueel Fonds, de krant De Morgen en Kinopolis, zette producent **Eric Wirix** de schouders onder dit ambitieuze project.

De regie is in handen van **Frank Van Mechelen**, die eerder dit jaar tekende voor het kassucces "De Indringer". Frank is daarnaast vooral gekend als regisseur van grote TV-reeksen zoals ondermeer "Aspe", "Stille Waters", "Heterdaad" en "Ons Geluk".

De hoofdrollen worden vertolkt door **Filip Peeters**, **Axel Daeseleire**, **Els Olaerts** en **Warre Borgmans**.

Release **15 maart 2006**

Synopsis:

In Augustus 1996 worden de buschauffeurs **Marcel Van Loock** (Filip Peeters) en **Wim Moreels** (Axel Daeseleire) door de Marokkaanse douane aangehouden op verdenking van drugsmokkel. In hun bus blijkt er 350 kilogram hasj verborgen te zitten. Hoewel de eigenaar van het busbedrijf eveneens aangehouden wordt, volledige bekentenissen aflegt én verklaart dat beide chauffeurs niets wisten van de drugs, maakt de Marokkaanse rechtbank kort proces. Marcel en Wim worden – onschuldig – veroordeeld tot vijf jaar cel en overgebracht naar de "Prison Civil e de Tanger". Zij komen er terecht in de hel.

Niets had beide buschauffeurs kunnen voorbereiden op het verschrikkelijke leven dat hen wacht in de gevangenis van Tanger. Marcel leert al gauw dat de basisregel luidt: ieder voor zich. Hij leert ook dat het - met uitzondering van enkele medegevangenen en één cipier – niemand ook maar iets kan schelen dat hij onschuldig in de gevangenis zit, het minst van al nog de Belgische autoriteiten. Zij laten niet enkel Marcel en Wim, maar ook hun families volledig aan hun lot over. Wanneer hun veroordeling in beroep behouden blijft, rest er Marcel en Wim niets anders dan trachten te overleven en minstens een schijn van menselijke waardigheid te bewaren.

Buschauffeur Pierre Stukken overleden

19-10-2007

In Antwerpen is Pierre Stukken overleden, de Vlaamse buschauffeur op wiens leven de film "De hel van Tanger" is gebaseerd. Stukken zat meer dan twee jaar vast in Marokko.

Pierre Stukken werd in november 1996 aangehouden in Marokko, op verdenking van drugsmokkel. Na een kort proces werd hij tot 5 jaar cel veroordeeld. Het gevangenisregime was mensonterend: Stukken zat met 13 mensen in 1 cel en moest een jaar lang op een deken op de grond slapen.

(foto Belga) Pierre Stukken zat twee jaar lang in een Marokkaanse cel

Zijn familie was erg kwaad op de toenmalige politici, omdat het erg lang duurde vooraleer er schot in de zaak kwam.

Toen hij uiteindelijk vrijkwam, was Pierre Stukken fysiek een wrak. Hij had onder meer tuberculose.

Zijn verhaal werd in 2005 jaar verfilmd als "De hel van Tanger". Filip Peeters vertolkte de rol van de buschauffeur. Hij sprak enkele keren met Stukken en volgens hem is het duidelijk dat de Belgische regering erg weinig heeft ondernomen in deze zaak.

vrijdag 19 oktober 2007

Buschauffeur 'Hel van Tanger' overleden

Pierre Stukken, de buschauffeur wiens verhaal in 'De Hel van Tanger' verfilmd werd, is gisteravond overleden aan kanker. Hij werd 63. Dat meldt VRT radio.

Midden jaren negentig belandde Pierre Stukken op verdenking van drugsmokkel in een Marokkaanse cel.

Na een kort proces werd hij tot vijf jaar cel veroordeeld. Het gevangenisregime was ondraaglijk. Hij zat met dertien gedetineerden in een cel.

Stukken zat uiteindelijk 27 maanden in de cel en liep daar tbc op. Zijn verhaal werd verfilmd in 'De Hel van Tanger' met Filip Peeters in de hoofdrol.

Bron: De Standaard

Opening van de gevangenis als museum

Het leven zoals het was: gevangenis Tongeren

donderdag 30 maart 2006

De oudste gevangenis van het land gaat opnieuw open. Niet voor gedetineerden, maar voor het grote publiek.

„Na het avondeten kaarten en babbelen we wat en af en toe wordt er ferm ruzie gemaakt. Maar zelfs dat is beter te harden dan tegen die vier muren te moeten kijken." Het is een van de citaten die de groene muren van de 37 cellen van de oude gevangenis sieren. Ze geven een impressie van hoe de gevangenen, die hier in voorhechtenis zaten, tegen hun opsluiting, hun proces en hun mede-gedetineerden aankeken.

Vorig jaar, op 2 april, sloot ze de deuren. Omdat ook het Provinciaal Gallo-Romeins museum op het einde van 2005 dicht ging, werd beslist om het archief, de vaste collectie en de educatieve werking van het museum onder te brengen in de gevangenis. Om de toeristische leerzame te vullen die het museum achterlaat, krijgt het gebouw nu een tweede trekpleister. Vanaf 1 april kunnen bezoekers er een blik op het leven achter de tralies werpen.

Een bezoek aan de gevangenis is op zich al een belevenis. De meesten onder ons hebben nog niet vaak de kans gehad om er uit eigen wil een stap binnen te zetten. Maar er is meer. „In de maanden voor de sluiting van de gevangenis maakte de fotografe Lieve Blancquaert een indringende fotoreportage over het leven in de gevangenis. Voorts registreerden camera's de gang van zaken in het complex en werden de gevangenen en de cipiers geïnterviewd", zegt Jos Claessens, de gedeputeerde voor Cultuur (VLD).

Met dat materiaal ging de productdesigner Linde Hermans aan de slag. Veertien van de 37 cellen kregen aan de hand van thema's zoals angst, spijt, pijn en frustratie een nieuwe invulling. Zo hangt de fantasiecel tot de nok vol met afbeeldingen van sportwagens en schaars of helemaal niet geklede dames. De hoop-cel werd in een witte ruimte omgetoverd. Daardoor lijken de muren van de cel van zes vierkante meter iets minder beklemmend. Het omgekeerde is waar in de wanhoop-cel. Andere cellen zijn dan weer ongemoeid gelaten.

De oude gevangenis zal, behalve de expo, ingebed worden in het toeristische leven in Tongeren. Zo worden de openluchtfilms van het Kunst- en Erfgoedfestival Artuatuca in de tuin en op de binnenkoer vertoond. Een van de films in het aanbod wordt wellicht De hel van Tanger, de Vlaamse film die in de Tongerse cellen werd opgenomen.

Bron: De Standaard (stm)

www.limburg.be/gevangenis

Linde Hermans

Lieve Blancquaert

Jan.- feb. 2008: VTM filmt in de gevangenis van Tongeren voor de serie FAMILIE

Spanning, dramatische ontwikkelingen, verrassende wendingen en veel actie: dat belooft 'Familie' je zestig minuten lang op zaterdag 15 maart 2008. Inderdaad, die avond programmeren we de 'Familie-Special' die draait rond Xavier Latour, sinds jaar en dag de aartsvijand van de familie Van den Bossche.

Het verhaal

Na zijn uitlevering door Zuid-Afrika is Xavier Latour in België veroordeeld tot twee jaar cel. Peter Van den Bossche vreest de dag dat zijn nemesis terug op vrije voeten komt en hij krijgt het dan ook benauwd wanneer hij op een blauwe maandag het bezoek krijgt van Christel, de vriendin en partner in crime van Latour. Christel heeft een boodschap: Latour wil Peter spreken in verband met de dood van Joe Bonduono, zijn Maltese vriend die in juni van vorig jaar officieel zelfmoord pleegde.

Peter vermoedt dat het om een valstrik gaat en weigert op de uitnodiging in te gaan. Zijn moeder, Marie-Rose, gaat wel naar de gevangenis. Zij had destijds een relatie met Joe en heeft nooit geloofd dat hij uit het leven is gestapt. Ze wil deze kans om de waarheid te achterhalen, niet laten schieten.

Tijdens haar bezoek krijgt Marie-Rose de bevestiging van haar vermoeden want Latour bekent dat hij Joe heeft vermoord. Ze krijgt echter geen tijd om te reageren, want er breekt een opstand uit onder de gevangenen. De cipiers krijgen geen grip op de situatie. Zowel Marie-Rose als Xavier Latour worden gegijzeld en meegesleurd in een draaikolk aan spectaculaire gebeurtenissen, inclusief een wilde achtervolging op de grond en in de lucht.

Of Marie-Rose en Xavier Latour ongedeed uit het avontuur komen, wordt onthuld in de extra lange 'Familie-Special', die als een afgerond verhaal bekeken kan worden.

De opnames

Voor de opnames van deze 'Familie-Special' trok de crew de voorbije weken naar de gevangenis van Tongeren, die momenteel gebruikt wordt als museum, en naar de legerkazerne van Tongeren.

Voor de stunts en actiescènes is een beroep gedaan op Olivier Bisback, de Oost-Vlaming die als stuntman en gevechtchoreograaf naam en faam geniet in het buitenland. In augustus 2004 slaagde hij als eerste en enige Belg aan de gerenommeerde International Stuntschool in Seattle. Bisback coördineerde onder meer de gevechtchoreografie van 'Flawless', de thriller met Demi Moore en Michael Caine in de hoofdrollen.

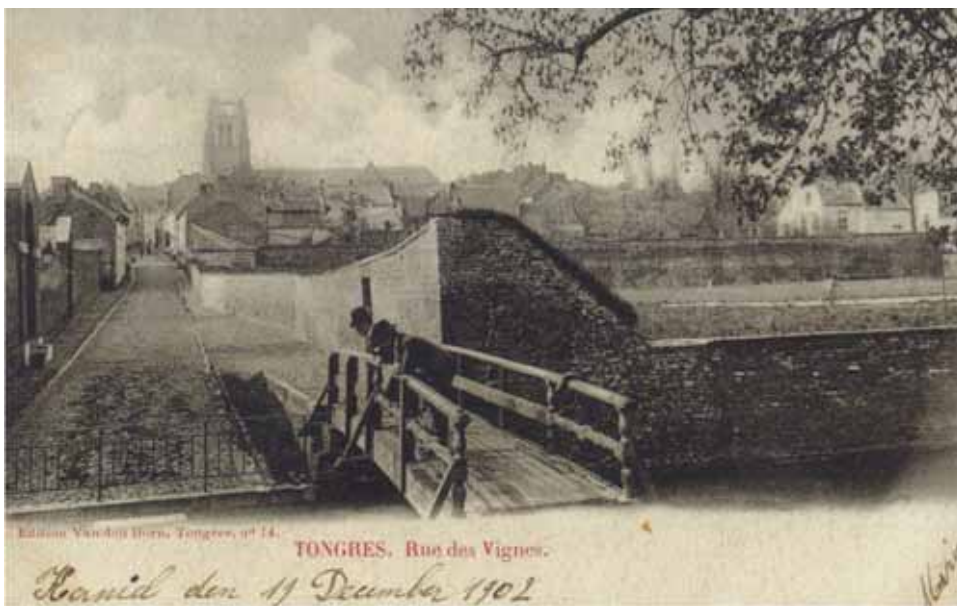
De cast De hoofdrollen van deze 'Familie-Special' worden vertolkt door Eric Kerremans (Xavier Latour), Ingrid Van Rensbergen (Christel) en Martine Jonckheere (Marie-Rose).

Er is ook een beroep gedaan op flink wat gastacteurs. Ron Cornet kruipt in de huid van de gevangenisdirecteur. Door Van Boekel en Daniel Vidovsky geven gestalte aan de cipiers. Jean-Pierre Phlip, Ronny Van Rumst en Koen Boogaerts zijn de gevangenen in de Special. Kelly Mersie neemt de rol van Michelle voor haar rekening. En Elke Roels laat zich opmerken als gevangenisdokter.

De bijzondere aflevering werd vertoond op zaterdag 15 maart 2008

De gebouwen

Foto's

Links herkent men de oude hoofdingang van de gevangenis, die in 1902 nog langs de Wijngaardstraat lag. Vooraan: houten brugje over de Jeker. Nu overwelfd. Op het braakliggende terrein rechts stond het Bonnefantenklooster, dat in 1644 gesticht werd en in 1798 verkocht werd. Korte tijd later werd het klooster gesloopt.

	<p>Sinds 1 april 2006 is de gevangenis open als museum.</p>
	<p>Traliwerk naar het bezoek achter glas?</p>
	<p>Bezoek achter glas</p>

	<p>Toezicht op de cellenblok</p>
	<p>De douchecel</p>

De cellen

De meeste cellen meten 2,5 m x 2,8 m. Ze waren bedoeld om één gedetineerde onder te brengen. Deze moest tijdens zijn gevangenschap tot bezinning komen en aldus een beter mens worden. Gaande weg steeg echter de gevangenisbevolking en kwamen er twee gedetineerden per cel. Er kwam een stapelbed. In de jaren '90 van de 20ste eeuw groeide de bevolking nog verder aan. In een aantal cellen werden er 3 gedetineerden ondergebracht. De derde trok 's nachts een matras van onder het stapelbed en sloiep op de grond tussen stapelbed en tafel.

Een cel meet 2,5 x 2,8 m

Cel naast de douche

Cellenblok op het gelijkvloers =
sectie 1

De eerste verdieping = sectie 2

Cel op de eerste verdieping

De koer voor de wandeling van de mannen: één uur voormiddag, één uur namiddag.

Tussen buiten- en binnenmuur

Prioritair te beschermen:

Extern:

1. Volledige buitenmuur.
2. Buitenmantel van de gebouwen langs de zuidelijke, oostelijke en westelijke zijde.
3. Wandelkoer voor de mannen met toezichtruimte voor penitentiair beambte (=G29) met behoud van heel het traliewerk rondom deze ruimte én de WC-blok.

Intern:

1. Gangen: G.01.01 en G.01.02 met inbegrip van traliewerk in G.01.02. Trappenhal G.01.10.
2. Cellenblok mannenafdeling:
  - a) Gelijkvloers (= sectie 1) G.07 tot en met G.28. Met inbegrip van de isoleercel (G.26) + doucheruimte (G.07) + afdeling "bezoek achter glas" (G.27 én G.28). De centrale gang G.01.04 én V.01.02 met inbegrip van de trappenconstructie en gaanderijen.
  - b) 1ste verdieping (= sectie 2): V.05 tot en met V.26.
V17 werd vanaf de jaren '90 fitness-ruimte met 2 hometrainers.
Evenals de bezoekersruimte-kapel V.27 én gangzone V.01.01 én trappenzone V.01.03.
3. Werkplaats voor de gevangenen G.30.
4. G.01.06: gang naar het westelijke buitengebied.

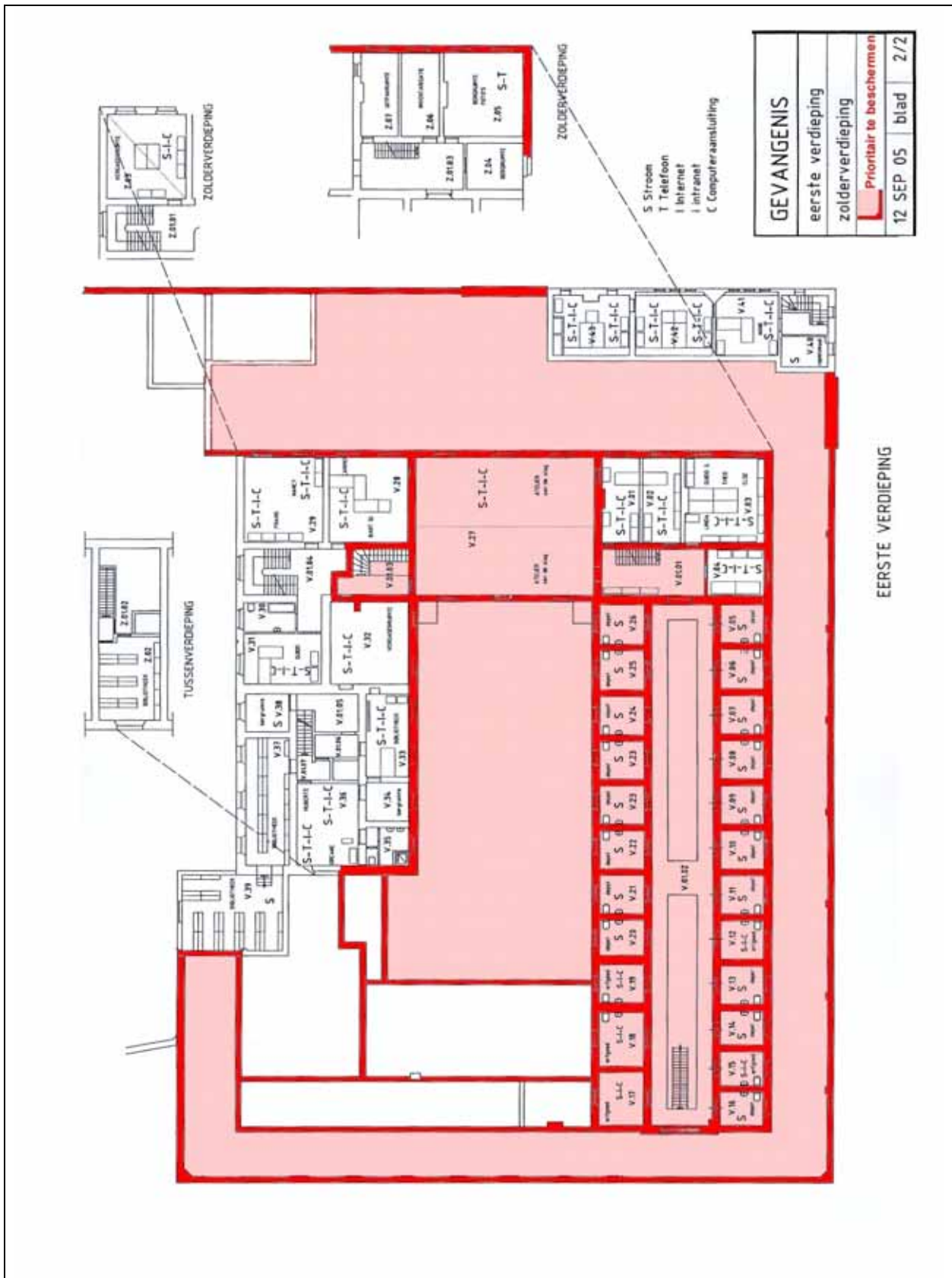
Minder prioritair te beschermen.

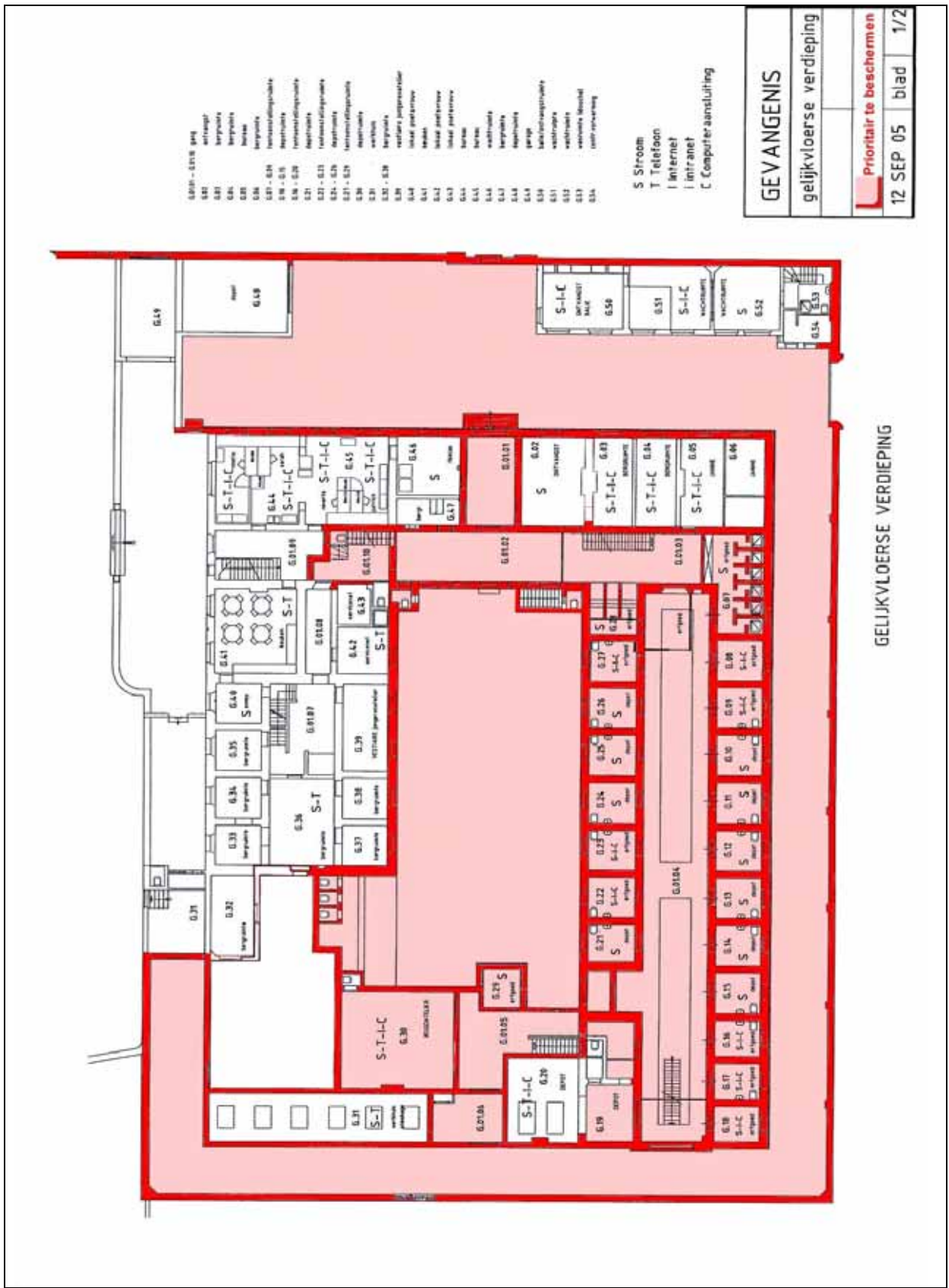
Extern:

1. Buitenmantel van het gebouw langs de noordzijde.
2. Tuin.
3. Kleine wandelkoer van de voormalige vrouwenafdeling.

Intern:

1. Ontvangstgebouw: G.50 tot en met G.54 en 1ste verdieping: V.40 tot en met V.43
2. Bijgebouwen: G.48 en G.49
3. Hoofdgebouw:
  - a) Gelijkvloers: G.02 tot en met G.06 enerzijds. G.31 tot en met G.47 anderzijds. Alsook: G.01.07, G.01.08, G.01.09
  - b) 1ste verdieping:
V.01 tot en met V.04 en verder V.28 tot en met V.39 met inbegrip van V.01.04 tot en met V.01.06.
  - c) De kelderverdieping
  - d) De zolderverdieping.

Een korf van mogelijke herbestemmingen (eventueel combinatie van verschillende mogelijkheden):

1. Jeugdinstelling.
2. Museum over de geschiedenis van bestraffing en het gerechtelijk systeem in België.
Goed – Kwaad versus Straf? Relatie gevangenis – vrouw – kind.
Met ruimte voor workshops, in dit kader kan de tuin ook een rol spelen.
3. Stedelijk museum, met aandacht voor het rijke middeleeuwse verleden van Tongeren.
Tongeren heeft ook een boeiend industrieel verleden gekend. Hiervan zijn waardevolle stukken beschikbaar die een overzicht kunnen geven over het nijvere Tongeren:
brouwerijen, likeurstokerijen, slachthuis, zuivelfabriek, chocoladefabriek, ijsfabriek,
kuiperijen, stroopfabricatie, zeepziederijen, zagerijen, steenbakkerijen, pannenfabrieken,
schoenenfabriek, Nova-elektrische apparaten, RBC-radio's...
4. Depot van roerend erfgoed.
5. Decor voor film- en Tv-opnamen. (Het Limburgse Fort Boyard)
6. Decor voor film- en muzikale opvoeringen.
7. Hotel, jeugdherberg met respect voor de prioritair te beschermen vertrekken.
8. Kantoorfunctie en of woongelegenheden in minder prioritair te beschermen vertrekken.

BIBLIOGRAFIE:

D. Baillien; Tongeren en zijn straten door de eeuwen heen; vzw Tungrensia; 1995

H. Baillien; Tongeren, Van Romeinse Civitas tot Middeleeuwse Stad; Van Gorcum Assen; 1979

L. Brone; Tongeren, Salus Populi Gloria; Drukkerij G. Michiels nv, Tongeren; 2003

J. Helsen, W. Moermans, P. Severijns, E. Vandeplas ; 2000 jaar Tongeren ; Uitgeverij Concentra, Hasselt 1988.

F. Schlusmans; Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, Kantons Riemst-Tongeren; Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu, Bestuur voor Monumenten en Landschappen; Brepols; 1990

Caroline Vandegehuchte; Historiek van misdaad en straf;
Vandegehuchte deed in opdracht van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum het nodige opzoekingswerk over de geschiedenis van de gevangenis naar aanleiding van de tentoonstelling in de gevangenis van Tongeren (2005)

INHOUD

- p. 2 Waarom beschermen?
- 3 Historiek van de gevangenis van Tongeren
- 12 Beknopte geschiedenis van de gevangenis van Tongeren
  - Ontstaan van de cellulaire gevangenis
  - Eerste cellulaire gevangenis van België
- 13 Antoine Edouard Ducpétiaux
- 15 De gevangenis te Tongeren
  - Stadsgevangenis
  - Ordehandhaving, gendarmerie, kazerne en gevangenis.
- 16 Historiek van de gevangenis van Tongeren in de 20ste eeuw
- 17 De Hel van Tanger
- 19 Opening van de gevangenis als museum
- 20 Opnames voor de VTM-serie Familie
- 22 De gebouwen
  - Foto's
- 24 De cellen
- 28 Prioritair te beschermen
- 29 Minder prioritair te beschermen
- 30 Grondplan eerste verdieping
- 31 Grondplan gelijkvloers
- 32 Een korf van mogelijke herbestemmingen
  - Bibliografie
- 33 Inhoud

20 april 2008

Samenstelling:
Paul Denis

Clarastraat 35
3700 TONGEREN